

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглянуто особливості соціалізації іноземних студентів. Зосереджено увагу на необхідності врахування в цьому процесі специфіки соціокультурного простору інформаційного суспільства. Проаналізовано роль освітньо-культурного середовища вищого навчального закладу як компонента соціокультурного простору. Розкрито значення інформаційної соціалізації та медіасоціалізації у професійному й особистісному становленні іноземних студентів. Акцентовано увагу на використанні медіаосвіти у процесі соціалізації іноземних студентів. Запропоновано спецкурси для іноземних студентів, метою яких є формування інформаційної грамотності та інформаційної культури.

Ключові слова: іноземні студенти, соціалізація, інформаційна соціалізація, медіасоціалізація, інформаційна грамотність, інформаційна культура, освітньо-культурне середовище, соціокультурний простір, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми. З 60-х рр. ХХ ст. людство усвідомило існування інформаційного вибуху, який спричинив суттєве зростання кількості інформації, що циркулює в суспільстві, та необхідність створення спеціальних засобів для її обробки, збереження й використання, тобто виникнення сучасних технічних засобів і комунікаційних систем. Концепція інформаційного суспільства була сформульована наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. ХХ ст. Важливою складовою інформаційного суспільства виступає соціокультурний простір, який пов'язується з розвитком нових технологій та засобів комунікації, передбачає новий рівень міжкультурних контактів, спрямованість на подолання культурних бар'єрів і культурних розбіжностей, визначає ціннісні й духовні орієнтири соціуму. Сучасний соціокультурний простір характеризується тим, що у ХХІ ст. актуалізувалися основні проблеми людства, загострилася необхідність філософського осмислення людиною самої себе, суспільства, культури, розширилося соціальне проблемне поле, значно активізувалися процеси масштабної трансформації суспільства.

Основним завданням модернізації сучасної вищої освіти в Україні є підвищення якості професійної підготовки фахівців для іноземних країн, конкурентоспроможних на міжнародному ринку праці. Ефективність фахової підготовки іноземних студентів і привабливість професійної освіти багато в чому залежать від емоційно-психологічного задоволення освітнім процесом, від результативності засвоєння мови навчання як засобу спілкування й оволодіння професією. Важливу роль у професійному та особистісному становленні людини відіграє соціалізація, яка набуває нових якостей у соціокультурному просторі інформаційного суспільства. Унаслідок цього пошук інноваційних методів фахової підготовки, розробка нових технологій навчання, посилення уваги до процесу соціалізації

іноземних студентів в умовах іншомовного освітньо-культурного середовища вищого навчального закладу та соціокультурного простору країни навчання набувають усе більшої актуальності.

Аналіз актуальних досліджень. Оскільки інформаційне суспільство досліджується сьогодні в багатьох наукових працях, визначені дослідниками його особливості та критерії дозволяють усвідомити специфіку й основні риси інформаційного соціуму, допомагають людині орієнтуватися в тих процесах, які сьогодні визначають її життя. Інформаційне суспільства як особливий вид суспільної формації, різновид постіндустріального суспільства досліджували: А. Турен, П. Серван-Шрайбер, М. Понятовський, М. Хорхаймер, Ю. Хабермас, Н. Лукман, М. Мак-Люен, Д. Белл, А. Тоффлер, Й. Масуда та ін. Сьогодні інформаційне суспільство вивчають: Г. Бортко, Д. Дюжев, О. Зоценко, А. Колодюк, Н. Марчук, В. Іноземцев, Н. Кириллова, О. Кравченко, І. Мелюхін, Н. Моїсеєв, М. Мунтян, А. Ракітов, А. Рижанова, В. Степанов, В. Шейко та ін.

Соціокультурний простір сучасного суспільства розглядають: В. Буяшенко, В. Бенін, Р. Гільямінова Б. Гершунський, Є. Демерле, Н. Дуліна, О. Єстрина, І. Колінько, О. Кравченко, Н. Кириллова, Т. Кучинська, Ю. Мануйлов, Б. Мосальов, В. Суртаєв, Є. Тітова, Т. Трухачова, І. Туліганова, Г. Філонов.

Питання впливу засобів масової комунікації на соціальний процес досліджують: Т. Алексеєнко, Г. Лактіонова, А. Мудрик, А. Рижанова, В. Шейко та ін. Особливості соціалізації в умовах інформаційного суспільства аналізують: Н. Гавриш, І. Курліщук, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, А. Мудрик, Л. Найдьонова, О. Петрунько, В. Плешаков, Т. Пушкарьова, А. Рижанова, С. Савченко, Я. Шведова та ін. Різні аспекти соціалізації іноземних студентів вивчають: К. Буракова, Н. Грищенко, Дін Сінь, І. Зозуля, Д. Порох, О. Резван, Сін Чжефу, В. Стрельцова, Ху Жунсі та ін.

Мета статті – розглянути специфіку соціалізації іноземних студентів у контексті інформаційного суспільства, зосередити увагу на інформаційній складовій соціалізаційного процесу цієї категорії студентської молоді в сучасному соціокультурному просторі.

Методи дослідження. У ході роботи використано такі методи дослідження: системний аналіз філософської, культурологічної, соціологічної, психолого-педагогічної, соціально-педагогічної літератури, аналіз понятійно-термінологічної системи з метою теоретичного вивчення проблеми соціалізації іноземних студентів у вищих навчальних закладах із використання медіазасобів у контексті соціокультурного простору інформаційного суспільства; теоретичне узагальнення, синтез і аналіз з метою розкриття основних особливостей процесу соціалізації іноземних студентів у інформаційному суспільстві й ролі медіаосвіти в цьому процесі; вивчення і теоретичне осмислення практики використання медіаосвіти як засобу соціалізації іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі інформація стає основною цінністю суспільства, інформаційні ресурси набувають доступності завдяки розвиткові інформаційних технологій. В. Шейко зазначає, що «інформаційна цивілізація – це якісно нова суспільно-політична формація, що йде на зміну матеріальній (техногенній) цивілізації та прогресивно забезпечує освоєння процесів інформатизації, як неминучого й загального періоду розвитку суспільства, пізнання і освоєння інформаційної моделі світобудови, а також загального усвідомлення і прийняття єдності законів інформації у природі і суспільстві» [12, 201].

Процеси, які відбуваються в інформаційному суспільстві, мають значний вплив на соціальний, психологічний і культурний розвиток особистості, зумовлюють зростання соціальної та психічної напруженості в суспільстві. Інтенсифікація міграційних процесів, зокрема, освітньої міграції, створює умови для взаємопроникнення і взаємодії культур. У той самий час розвиток сучасних засобів комунікації, інформаційних технологій, вихід інформаційних потоків за межі державних кордонів спричиняє інтеграцію національних культур в єдину світову, тобто відбувається культурна глобалізація в інформаційному суспільстві, формується єдиний світовий соціокультурний простір, світова спільнота й світова культура.

Провідну роль у цьому відіграє людина, яка отримує значну свободу вибору, розвитку власної індивідуальності шляхом активного використання інформаційно-комунікаційних технологій сучасного суспільства. А. Рижанова зазначає: «У інформаційному суспільстві найвищою цінністю є людина, оскільки саме вона сприяє збагаченню культури соціуму, підвищує диференційованість соціального життя, конкурентоспроможність суспільства, регіону на міжнародній арені» [10, 309]. Людина стає не лише пасивним споживачем інформації, але й отримує можливість відбирати її самостійно відповідно до своїх внутрішніх потреб, тобто може самостійно конструювати своє життя в соціокультурному просторі інформаційного суспільства.

Поняття «простір» є базовим поняттям гуманітарних наук, дослідження якого пов'язується зі світоглядними проблемами. О. Кравченко наголошує, що «поняття «простір», яке функціонує в різних сферах знання, можна вважати однією з універсальних категорій, що формують систему культурних уявлень» [5, 10].

Соціокультурний простір пов'язується з опануванням соціумом певного простору культури. Сутність цього поняття розкривається завдяки концепції П. Сорокіна, який уважав, що структура соціокультурної взаємодії має три невіддільні складові: особистість як суб'єкт взаємодії; суспільство як сукупність індивідів, що взаємодіють із соціокультурними відношеннями і процесами; культура, як сукупність значень, цінностей і норм, якими володіють особистості, що перебувають у взаємодії, і сукупність носіїв, які об'єктивують, соціалізують і розкривають ці значення [11, 218].

В. Буяшенко стверджує: «Головне покликання соціокультурного простору – забезпечення відтворення спільноти, яка є його носієм як цілісної соціокультурної системи. Це покликання реалізується в таких функціях: 1) накопичення, систематизація і трансляція певного досвіду суспільної життєдіяльності; 2) актуалізація та збагачення накопиченого досвіду» [1, 174].

Особливості соціалізації в інформаційному суспільстві визначаються новими соціальними умовами, притаманними цьому суспільству. Зокрема, спостерігається криза базових агентів соціалізації, серед яких родина, освіта, праця, спорт. На тлі цього зростає значення нетрадиційних агентів соціалізації, серед яких особливе місце належить інформаційно-комунікаційним технологіям та медіазасобам, які стають визначальними в соціалізаційному процесі, завдяки чому відбувається освоєння віртуальної реальності, що опредмечується через діяльність особистості в подальшому.

А. Мудрик у процесі соціалізації людини виокремлює чотири компоненти: стихійна соціалізація під час стихійної взаємодії людини й суспільства, впливу на людину різних життєвих обставин; відносно спрямована соціалізація, яка відбувається у процесі впливу держави на обставини життя певних громадян; відносно соціально контрольована соціалізація, яка відбувається шляхом планомірного створення умов для виховання людини; більш або менш свідомо самозміна особистості [8, 22]. Звичайно, що іноземні студенти в Україні, перебуваючи в її соціокультурному просторі, стикаються з усіма визначеними А. Мудриком складовими соціалізації. Контактуючи з різними представниками українського соціуму, іноземні студенти зазнають впливу стихійної соціалізації, оскільки потрапляють у соціокультурному просторі України в різні життєві обставини, часто досить складні, що обтяжуються незнанням мови, невмінням установлювати продуктивну взаємодію з місцевими жителями. Відносно спрямована соціалізація реалізуються в тому, що державними органами в Україні (Державна міграційна служба, Міністерство освіти і науки тощо) регулюються правила перебування та навчання іноземців. Але найважливішою для іноземних громадян, які приїхали в Україну з метою отримання вищої освіти, є відносно соціально контрольована соціалізація, що відбувається в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу, де здобуває освіту іноземний громадянин, оскільки саме навчальний заклад бере на себе всю відповідальність за його перебування в Україні. Крім того, саме в навчальному закладі відбувається професійне становлення фахівця. У процесі соціального виховання як відносно соціально контрольованої соціалізації відбувається також самозміна особистості іноземного студента, тобто реалізується четверта складова соціалізації. Отже, у соціокультурному просторі України, який є простором інформаційного суспільства, реалізуються всі чотири компоненти процесу соціалізації іноземних студентів.

У сучасному соціумі значно зростає роль соціально контрольованої соціалізації, тобто соціального виховання в умовах викликів інформаційного суспільства. А. Рижанова зазначає: «Соціальне виховання забезпечує становлення та розвиток людини як соціального суб'єкта певної культури, людства, де засвоєнні соціальні цінності відіграють роль його двигуна. Через поширення соціальних цінностей в індивідуальній і суспільній свідомості соціальне виховання зміцнює доцентрові прагнення соціуму, наповнює його унікальним змістом, формуючи з нього самостійний соціальний суб'єкт регіону світу та людства, який також здатен до самопізнання й самореалізації» [10, 303]. Головну роль у процесі соціалізації іноземних студентів відіграє саме відносно соціально контрольована соціалізація, що відбувається в освітньо-культурному середовищі ВНЗ, яке є компонентом сучасного соціокультурного простору: студент-іноземець не може існувати ізольовано, обмежуватися лише міжособистісною взаємодією в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу, де навчається, він постійно контактує з представниками українського соціокультурного простору, який є простором інформаційного суспільства, де головною цінністю виступають знання й інформація, а сучасним засобом отримання інформації стають нові медіа, які суттєво впливають на всі сфери життєдіяльності студента-іноземця. Починаючи своє навчання в Україні, іноземні студенти змушені долати інформаційні бар'єри і шукати шляхи для ефективності цього подолання не лише у професійній сфері, а й у соціокультурній діяльності. Як зазначає В. Шейко, «освіта і виховання є основним шляхом перебудови людського мислення й моралі. Якщо це завдання відповідно не вирішується, то сучасні технології можуть призвести не до розвитку особистості, а до її деформації через невідповідне використання комп'ютерної й телекомунікативної техніки, зловживання нею» [12, 218]. Саме тому зростає значення соціалізації як процесу засвоєння іноземними студентами досвіду та ціннісних орієнтацій нового соціуму, що уможливорює опанування ними нових соціальних ролей у соціокультурному просторі інформаційного суспільства.

Сьогодні особлива увага приділяється студентському самоврядуванню як засобу виховання молоді, саме тому при студентській раді Харківської державної академії культури (ХДАК) було створено Центр міжкультурної комунікації та соціальної інтеграції іноземних студентів, основним завданням якого є формування сприятливих умов щодо соціалізації іноземних студентів у новому освітньо-культурному середовищі ВНЗ і українському соціокультурному просторі. У межах діяльності Центру студентами, викладачами та співробітниками ХДАК здійснюється науковий пошук, вироблення стратегії і координація діяльності із соціального виховання іноземних студентів у підрозділах академії, розробляється програма соціально-педагогічного супроводу

процесу соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу та її експериментальна перевірка. Центр також сприяє координації взаємодії іноземних студентів із представниками соціокультурного простору України за межами освітньо-культурного середовища, організовуючи зустрічі, круглі столи, бесіди за участю видних митців, представників громадськості, працівників різних установ, із яким пов'язується забезпечення життєдіяльності іноземних студентів в Україні (медичні заклади, правоохоронні органи, банківські установи, культурно-мистецькі заклади тощо).

У соціокультурному просторі інформаційного суспільства класичне розуміння поняття соціалізації як процесу засвоєння індивідом зразків поведінки, соціальних норм і цінностей, психологічних настанов, знань та навичок, які уможливають успішне функціонування людини в соціумі, розширюється за рахунок засвоєння інформаційної культури й досвіду роботи з інформацією та інформаційними технологіями. Процес соціалізації також набуває інформаційного аспекту, із яким пов'язуються такі поняття, як: «інформаційна соціалізація», «медіасоціалізація», «інформаційна грамотність», «інформаційна культура» особистості.

Як зазначає В. Жилкін, «сутність процесу інфосоціалізації полягає в тому, що це двосторонній процес, який включає в себе, з одного боку, засвоєння особистістю значущого для неї інформаційного досвіду шляхом залучення до інформаційного простору (інформаційної інфраструктури), системи інформаційних зв'язків, з іншого боку, процес активного відтворення індивідом інформаційних зв'язків за рахунок власної інформаційної діяльності, активного включення в інформаційний простір» [3, 40–41].

Важливість інформації в житті суспільства обумовлюється потребами будь-якої сфери життя у використанні інформаційних ресурсів, новітніх інформаційних технологій. Обов'язковою вимогою до сучасного фахівця є володіння ним інформаційною грамотністю, інформаційною культурою, яка проявляється не лише в умінні усвідомити та сформулювати інформаційний запит, але й в умінні усвідомлено обирати джерела інформації, здатності створювати, зберігати, розповсюджувати й використовувати інформацію. Тому одним із найважливіших напрямів соціально-педагогічної діяльності щодо соціалізації молоді є формування інформаційної грамотності та інформаційної культури студентів, зокрема іноземних.

Х. Лау інформаційну грамотність розуміє як наявність знань і вмінь, необхідних для виконання таких завдань, як: ефективний пошук інформації, її організація та реорганізація, ідентифікація інформації, придатної для виконання певного завдання чи розв'язання певної проблеми, інтерпретація й аналіз знайденої, вилученої інформації, оцінка точності і надійності інформації, яка забезпечує дотримання етичних норм та правил користування отриманою інформацією під час передання і представлення

результатів аналізу й інтерпретації іншим особам; використання інформації під час здійснення певних дій, спрямованих на результат [7, 14]. З інформаційною грамотністю безпосередньо пов'язується поняття інформаційної культури особистості. На думку Н. Гендіної, «з філософської точки зору інформаційна культура виступає важливим компонентом духовної культури суспільства в цілому, різних соціальних груп, окремої особистості» [2, 44].

У ХДАК програма з формування інформаційної грамотності та інформаційної культури іноземних студентів, яка є складовою програми соціально-педагогічного супроводу соціалізації іноземних студентів, містить такі спецкурси: «Основи документознавства та бібліотекознавства» (для іноземців, які навчаються на підготовчому відділенні), «Основи інформаційної грамотності» (адресований іноземним студентам першого курсу), «Інформаційна культура» (для іноземних студентів 2–4 курсів), «Інформаційна культура та науково-дослідна діяльність» (для іноземних громадян, які навчаються в магістратурі та аспірантурі ХДАК). Основна мета спецкурсів – підготовка майбутніх фахівців соціокультурної сфери для зарубіжних країн до успішної самореалізації в умовах інформаційного суспільства та суспільства знань. Кожен із спецкурсів має свою специфіку й вибудовується відповідно до етапів процесу соціалізації іноземних студентів, яка, на нашу думку, складається із соціальної адаптації, соціальної інтеграції та соціальної індивідуалізації. Під час проведення спецкурсів вирішуються такі завдання: усунення причин невизначеності інформаційного запиту; уміння аналізувати власну інформаційну поведінку та йти шляхом «від невідомого до відомого»; необхідність аналізу документів; уміння опрацьовувати масиви інформації з використанням методів реферування й аналізу документопотоку; уміння формувати власні тематичні (проблемні) списки бібліографічних джерел і повнотекстової бази даних; уміння шукати раціональні та дієві шляхи отримання інформації; уміння комплексно використовувати різноманітні канали отримання інформації; уміння чітко й доказово викладати результати власних досліджень; створення уявлення про професійне читання як засіб отримання обсягу знань, які будуть затребувані в майбутньому; уміння враховувати авторське право.

Інформаційна соціалізація особистості обумовлюється впливом медіазаосбів на процес соціального виховання людини. Сьогодні зростає увага педагогів та психологів до вивчення ролі медіазасобів у становленні особистості в інформаційному суспільстві. І. Курлішук визначає соціалізацію студентської молоді засобами масової комунікації «як динамічний, безперервний процес взаємодії студентів із інститутом ЗМК, що обумовлює активне засвоєння студентами системи соціальних норм, цінностей, які транслуються засобами мас-медіа, і перетворення їх у власну систему соціальних установок, ціннісних орієнтацій, що забезпечують становлення особистості й гармонійне входження до соціуму» [6, 11].

О. Петрунко як конкурентоздатну альтернативну модель соціалізації пропонує модель медіасоціалізації, яка «передбачає, що аудіовізуальні медіа перебирають на себе культурно-просвітницьку, освітньо-виховну та соціалізаційну функції, які досі виконували традиційні інститути соціалізації» [9, 12]. На думку дослідниці, «медіа не просто набувають статусу альтернативного чинника та інституту соціалізації, а й активно витісняють традиційні інститути за межі соціалізаційного процесу» [9, 16]. Оскільки іноземні студенти, потрапляючи у соціокультурний простір України, змушені постійно вступати у взаємодію із сучасними медіазособами не лише в освітньому процесі, а й у повсякденному житті, необхідно приділяти належну увагу цьому аспекту соціалізації, у першу чергу в освітньо-культурному середовищі ВНЗ, а також в українському соціокультурному просторі. У зв'язку цим актуалізується питання використання медіаосвіти у процесі професійного та особистісного становлення іноземних студентів.

В Україні увага до медіаосвіти посилилася лише в останні роки. Зростання інтересу до проблем медіаосвіти стало передумовою створення та схвалення в 2010 році «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», головною метою якої є розбудова ефективної системи медіаосвіти заради всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа. Згідно з цією «Концепцією», медіаосвіта є частиною освітнього процесу, спрямованою на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа [4].

Успішність медіасоціалізації іноземних студентів залежить від особливостей освітньо-культурного середовища ВНЗ, яке покликано забезпечити сприятливі умови для активного входження іноземного студента до нового соціуму, набуття ним базових елементів нової культури, а також має у своїй структурі значний спектр освітніх ресурсів, серед яких особливо актуальними нині вважаються мультимедійні засоби, складовою яких є різноманітні відеоматеріали, зокрема етнографічного змісту, оскільки однією з форм впливу ЗМК на соціалізацію молоді, зокрема іноземних студентів, є трансляція інформації про культуру країни перебування. Продемонструвати реальні соціокультурні ситуації й прокоментувати їх в умовах навчання допомагає робота з відеофільмами, орієнтованими на етнографічну культуру.

Оскільки сучасний навчально-виховний процес підготовки іноземних студентів недостатньо забезпечений навчальною відеопродукцією етнографічного змісту, нами разом із іноземними та українськими студентами Харківської державної академії культури створюється цикл навчальних відеофільмів етнокультурного змісту «Україна очима іноземних студентів». Активне впровадження в життя молодої людини новітніх інформаційних технологій створює умови щодо можливостей людини бути

не лише споживачем інформації, але і її творцем, що впливає на формування активної життєвої позиції особистості. Робота над створенням навчальних відеофільмів із подальшим використанням цих фільмів в освітній діяльності за участю авторів екранного продукту сприяє формуванню професійних навичок майбутніх фахівців медіасфери, що складають їхню професійну компетентність, а також оптимізації та інтенсифікації освітнього процесу, розвитку пізнавальної активності іноземних студентів, формуванню навичок міжкультурної комунікації й міжетнічної толерантності, реалізує положення «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» щодо розвитку того, хто вчиться створювати власний медіапродукт.

Реалізація подібних творчих відеопроєктів розширює взаємодію іноземних студентів із різними суб'єктами українського соціокультурного простору. Така взаємодія може реалізуватися також шляхом використання у процесі мовної підготовки іноземних студентів відеозаписів сюжетів випусків новин українського телебачення, які дають змогу студентам-іноземцям долучитися до соціокультурних процесів українського суспільства, що сприяє гармонізації їхніх стосунків із освітньо-культурним середовищем вищого навчального закладу та українським соціокультурним простором. Також відбувається знайомство іноземних студентів з українським художнім кінематографом, зокрема, перегляд та докладний аналіз таких художніх фільмів, як «Лісова пісня. Мавка» (1980 р., режисер Ю. Ілленко), «Тіні забутих предків» (1964 р., режисер С. Параджанов), «Вечір на Івана Купала» (1968 р., режисер Ю. Ілленко) та ін. Художній фільм дозволяє дати іноземним студентам наочні уявлення про традиції української культури, цінності, стереотипи й реалії українського соціуму. Використання художніх фільмів етнокультурного змісту підвищує мотивацію та активність навчання, створює сприятливі умови для самостійної роботи іноземних студентів, допомагає формувати їхню лінгвокультурну компетентність. Відеотекст художнього фільму містить візуальну інформацію про місце події, зовнішній вигляд і невербальну поведінку учасників певної комунікативної ситуації. Використання художніх фільмів у процесі мовної підготовки іноземних студентів розвиває критичне мислення, комунікативні здібності, вчить оцінювати й інтерпретувати медіатексти, що і виступає реалізацією медіаосвіти іноземних студентів, оскільки безпосереднім завданням медіаосвіти є формування таких важливих умінь і навичок, як аналіз отриманої з різноманітних джерел інформації, її структурування та категоризація, виділення найбільш значущих аспектів, визначення достовірності, оцінка якості медіаповідомлень.

Висновки. Таким чином, у соціокультурному просторі інформаційного суспільства процес соціалізації не втрачає своєї актуальності, а набуває нового аспекту – інформаційного, тому, досліджуючи соціалізацію іноземних студентів, ми не маємо ігнорувати її

інформаційну складову. Зі вступом людства в інформаційне суспільство актуальним стає вивчення особливостей впливу на процес соціалізації молоді сучасних медіазасобів, які трансформують також процес соціалізації іноземних студентів, оскільки суттєво впливають на їхні адаптаційні та інтеграційні можливості в умовах освітньо-культурного середовища вищого навчального закладу й соціокультурного простору країни навчання. Оскільки життєдіяльність іноземних студентів в Україні не обмежується лише освітньо-культурним середовищем, а пов'язується із соціокультурним простором України, важливо в процесі соціалізації іноземних студентів урахувати властивості та функції цього простору із залученням сучасних медіазасобів й використанням в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій з урахуванням аспектів медіаосвіти. Інформаційна та медіасоціалізація іноземних студентів є важливою складовою їхньої професійної підготовки, соціального становлення й соціального розвитку, тобто складовою їхньої соціалізації як особистості, здатної до продуктивної професійної і соціокультурної діяльності в соціокультурному просторі інформаційного суспільства.

Перспективою подальших наукових розвідок вважаємо вивчення ролі соціально-педагогічного супроводу соціалізації іноземних студентів у налагодженні взаємодії іноземних студентів із українським соціокультурним простором з урахуванням його специфіки як простору інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буяшенко В. В. Соціальне піклування і динаміка соціокультурного простору / В. В. Буяшенко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 44. – С. 172–179.
2. Гендина Н. И. Формирование информационной культуры личности : теоретическое обоснование и моделирование учебной дисциплины / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, Г. А. Стародубова, Ю. В. Уленко. – Москва : Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества, 2006. – 512 с.
3. Жилкин В. В. Инфосоциализация : сущность понятия / В. В. Жилкин // Общество. Среда. Развитие (Terra Humana). – 2007. – № 1. – С. 37–48.
4. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.
5. Кравченко О. В. Національний культурний простір як ідентифікаційна модель / О. В. Кравченко // Вісник ХДАК. – Вип. 31. – 2010. – С. 4–11.
6. Курліщук І. І. Педагогічні засади соціалізації студентської молоді засобами масової комунікації : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / І. І. Курліщук. – Луганськ : ЛНПУ імені Тараса Шевченка, 2008. – 22 с.
7. Лау Х. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни : Jesús Lau Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning / Х. Лау. – Москва, 2006. – 45 с.
8. Мудрик А. В. Социализация человека : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. В. Мудрик. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Издательский центр «Академия», 2006. – 304 с.

9. Петрунько О. В. Соціалізація дитини в агресивному медіасередовищі : автореф. дис... докт. психол. наук : 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи / О. В. Петрунько. – Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2010. – 44 с.

10. Рижанова А. О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті : дис.... докт. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / А. О. Рижанова. – Луганськ : Луганський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2005. – 456 с.

11. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин. – Москва : Политиздат, 1992. – 543 с.

12. Шейко В. М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX – початок XXI ст.) : монографія / В. М. Шейко, Ю. П. Богуцький. – Київ : Генеза, 2005. – 592 с.

РЕЗЮМЕ

Билык Е. Социализация иностранных студентов в социокультурном пространстве информационного общества.

В статье рассматриваются особенности социализации иностранных студентов. Сосредоточено внимание на необходимости учитывать в этом процессе специфику социокультурного пространства информационного общества. Проанализирована роль образовательно-культурной среды вуза как компонента социокультурного пространства. Раскрыто значение информационной социализации и медиасоциализации в профессиональном и личностном становлении иностранных студентов. Акцент сделан на использовании медиаобразования в процессе их социализации. Предложены спецкурсы для иностранных студентов, целью которых является формирование их информационной грамотности и информационной культуры.

Ключевые слова: иностранные студенты, социализация, информационная социализация, медиасоциализация, информационная грамотность, информационная культура, образовательно-культурная среда, социокультурное пространство, информационное общество.

SUMMARY

Bilyk O. Socialization of the international students in the sociocultural environment of information society.

The aim of this paper is to examine the specific character of the international students' socialization according to the features of information society, focus on the information component of socialization process of this category of student youth in sociocultural environment.

Research methodology. *The paper provides theoretical foundations of reforming the content of education in Ukraine, conceptual provisions for the development of education in our country and its integration into the world educational environment.*

Results. *The author demonstrates the importance of taking into account the features of sociocultural environment of information society in the process of the international students' socialization. Special attention is paid to socialization of the international students. The paper presents the following stages of socialization: social adaptation, social integration and social individualization. The features of their information and media socialization as the components of socially controlled socialization as well as the use of the elements of media education in the process of social education are identified.*

Media education is considered in the present day educational process of the international students as the development of their personality by means of mass media aimed at forming the culture of communication, creative and communicative abilities, critical thinking, skills of perception, interpretation, analysis and evaluation of media texts as well as

studying various ways of self expression through up-to-date information technologies. The author presents the special courses aimed at developing information literacy and information culture of the international students in the process of socialization.

The practical significance. *The information contained in this paper may be used in practice to support the correspondence of international students' education in our country to its integration into the world scientific, educational and cultural environment.*

Prospects of further research *are considered as the study of the role of social and pedagogical support of the international students socialization in developing interaction between international students and Ukrainian sociocultural environment taking into account its features as the environment of information society.*

Key words: *international students, socialization, information socialization, media socialization, information literacy, information culture, educational and cultural environment, sociocultural environment, information society.*

УДК 371.362:37.013.76"18/19"(043.3)

Ганна Приходько

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СОЦІОКУЛЬТУРНІ РЕГУЛЯТИВИ ЗАСОБІВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РІЗНОЇ СТАТІ: ДАНИНА ТРАДИЦІЇ ЧИ ЗАПОРУКА СПАДКОЄМНОСТІ ПОКОЛІНЬ?

У статті проаналізовано деякі засоби традиційного сімейного виховання дітей в українській селянській родині XIX – поч. XX ст. Дослідження ґрунтується на теоретико-методологічних засадах гендерного підходу, що дозволило довести історичну й соціокультурну сконструйованість уявлень про відмінності між статями дітей; розкрити процес засвоєння дітьми соціальних ролей, видів діяльності, які визначені для них суспільством із моменту народження, у залежності від їх приналежності до чоловічої або жіночої статевих груп. Особливу увагу зацентровано на тому, що насиченість статево-рольовими стандартами процесу сімейного виховання є усталеною традицією, слідування якій певним чином зумовлює ієрархічний розподіл у суспільстві економічних і соціальних ресурсів відповідно до статевої приналежності.

Ключові слова: *сімейне виховання, соціокультурні регулятиви, традиційні засоби виховання, гендерний підхід, гендерний аналіз, діти різної статі.*

Постановка проблеми. Шлях до розуміння майбутнього науки, у тому числі й педагогічної, простягається через розуміння її теперішнього і минулого крізь призму нових науково-дослідницьких методик. У контексті вивчення історико-педагогічної дійсності перспективним, на наш погляд, є метод гендерного аналізу – процес збору кількісних, якісних даних і їх розгляд на предмет виявлення диференціації за ознакою статі в освітньо-виховних процесах і аналіз цього феномену з точки зору критерію гендерної рівності.

Актуальність історико-педагогічних розвідок проблеми сімейного виховання дітей різної статі з позиції сучасного наукового знання визначається завданням створення рівноправних гендерних відносин у сучасній українській родині та недостатньою присутністю егалітарної складової у процесі родинного виховання дітей. Для історико-педагогічних